

dr Jarosław Adamowicz

Autoreferat

Dziedzina, jaką jest konserwacja i restauracja dzieł sztuki, rozwija się dzięki interdyscyplinarnym działaniom w obszarach nauki i sztuki, co charakteryzuje zakres, w jakim twórczo porusza się współczesny konserwator dzieł sztuki. Proces kształtowania postawy zawodowej autora niniejszej wypowiedzi nie jest prostą linią podzieloną na sekwencje zgodne z uzyskiwanymi kolejnymi stopniami akademickimi i tytułami naukowymi, lecz wielowątkowym rozwojem zawodowym, przebiegającym na wielu płaszczyznach: tak artystycznym, jak i naukowym i dydaktycznym. Obszar twórczy polega na zdobywaniu doświadczeń w praktycznej aktywności zawodowej. Sfera naukowa zarezerwowana jest dla projektów wykraczających poza tradycyjne realizacje konserwatorskie, a przedsięwzięcia te obejmują szeroki wachlarz analiz i badań w obszarze konserwacji i ochrony dzieł sztuki. Obszar dydaktyczny umożliwia przekazywanie wzajemnych doświadczeń i aktywność w zakresie szkolnictwa konserwatorskiego i misji dydaktycznej, do jakiej zobowiązane są osoby zajmujące się ochroną zabytków. Postrzegając w ten sposób rozwój własny i jednocześnie chcąc wyznaczyć perspektywę rozwoju, koniecznym stało się krótkie sprawozdanie mojej działalności zawodowej. Pracę magisterską dotyczącą konserwacji transferu renesansowego włoskiego malowidła ściennego realizowałem pod kierunkiem prof. Marii Ostaszewskiej. Praca pt. *Badania historyczne i wykonanie pełnej konserwacji transferu malowidła ściennego „Trzy Święte” (1515–1517) przypisywanego Bernardino Luiniemu ze zbiorów XX. Czartoryskich w Krakowie* została obroniona w czerwcu 1997 r. na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie. Działania badawcze konsultowane były podczas wyjazdu stypendialnego¹ z dr Marią Teresą Binaghi Olivari z La Pinacoteca di Brera w Mediolanie, a rezultat tych prac zaowocował publikacją², nagrodą Generalnego Konserwatora Zabytków oraz Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków³, jak również

¹ Wsparcie finansowe Prezydenta Miasta Krakowa

² Jarosław Adamowicz, *Transfer malowidła ściennego „Trzy Święte” przypisywanego Bernardino Luiniemu ze zbiorów Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie*, [w:] *Nowe pokolenie konserwatorów*, Studia i Materiały WKiRDS ASP w Krakowie, zeszyt VIII, Wydawnictwo Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, 1998, s. 44–52, il. s. 264–270.

³ Nagroda została przyznana 18 kwietnia 1998 r.

wystawą w Muzeum XX. Czartoryskich⁴. Bezpośrednio po uzyskaniu tytułu magistra rozpocząłem pracę jako asystent w Pracowni Konserwacji Malowideł Sztalugowych na Drewnie macierzystego Wydziału. Poszukiwania własnej drogi rozwoju zawodowego rozciągały się wielowątkowo, począwszy od zgłębiania tajników techniki i technologii podczas wieloletniej realizacji konserwatorskiej XVII-wiecznych obić kurdybanowych Zamku Królewskiego na Wawelu⁵, czego konsekwencją stały się publikacje, konferencje i realizacje dla Callendar House w Szkocji oraz Isabella Stewart Gardner Museum w Bostonie⁶. Innym działem były techniki sztukatorskie XVII- i XVIII-wiecznych monumentalnych realizacji barokowych dekoracji stiuko-marmurowych w Mauzoleum Piastów w Krzeszowie⁷ i Henrykowie⁸ czy Auli Leopoldina Uniwersytetu Wrocławskiego⁹. Wśród realizacji własnych i zespołowych znajdują się również wybitne dzieła malarzy baroku: obrazy Michaela Willmanna, Johanna Christopfera Liski, malowidła ściennie i obrazy Franciszka Antoniego Sebastiniego, Feliksa Antoniego Schefflera czy Michaela Bonory. Moją działalność charakteryzują projekty kompleksowych prac konserwatorskich przy obiektach dekorowanych malarstwem ściennym i wnętrzach gromadzących w swych strukturach techniki stiukowe, snycerskie, pozłotnicze i malarskie jak w Krzeszowie, Henrykowie czy Głogówku lub jak to miało miejsce w przypadku największego zespołu gotyckich malowideł

⁴ Wystawa o tym samym tytule miała miejsce w styczniu i lutym 1998 r. w Muzeum XX. Czartoryskich w Krakowie.

⁵ Prace realizowane były w latach 1996–1998 dla firmy AC Konserwacja Zabytków z siedzibą w Krakowie.

⁶ Jarosław Adamowicz, *Obicia kurdybanowe, naciąg in situ*, Biuletyn Informacyjny Konserwatorów Dzieł Sztuki, vol. 8, no 34 (3031), 1997; Roman Kozłowski, Jarosław Adamowicz, *Flating in situ the gilt leather wall hangings and Replication of gilt leather – reconstruction of the decorations from Callendar House, Scotland*, ICOM-CC Interim Meeting /Réunion intermédiaire, Working Group “Leather and Related Materials”, Groupe de Travail “Cuir et Matériaux Associés” The Conservation of Gilt Leather, La conservation du cuir doré, Post-prints. Brussels, 25–27 March 1998, Bruxelles, 25–27 mars 1998, print 2007. W 1998 roku konferencja Interim Meeting of the ICOM-CC Leather Working Grup, Brussels. “Flatteing in situ the gilt leather wall hangings in Wawel Castle”, – “Replication of gilt leather – Reconstruction of the decorations from Callendar House, Scotland”, oraz 5th EC Conference. Cultural Heritage Research: a Pan-European Challenge Conference programme”, Kraków, may 2002. Organization of the conference study tours – 1. Wawel Castel – conservation of interior furnishings (collection of gilt leather wall hangings).

⁷ Przy współpracy z firmą AC Konserwacja Zabytków jako kierujący pracami w latach 1998–2001, 2006–2007, 2009–2011 realizowano zadanie: Krzeszów – prowadzenie prac i realizacja pełnej konserwacji barokowego wystroju, Mauzoleum Piastów Świdnicko-Jaworskich w Krzeszowie, woj. dolnośląskie (1636–1641). Według materiałów źródłowych dekoracje Mauzoleum wykonane zostały przez znakomitych mistrzów: sztukatora Ignacego Alberta Provisore, rzeźbiarza Antoniego Dorazila, autora malowideł ściennych G.W. Neunhertza oraz malarza obrazów sztalugowych Feliksa Antoniego Schefflera.

⁸ Realizacja własna: 2013–2018, Henryków – kompleksowe prace badawcze i konserwatorskie Mauzoleum Piastów Ziębickich (XIV wiek oraz ok. 1753) w kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia NMP., woj. dolnośląskie.

⁹ Jako kierujący pracami, współpracując z Międzyuczelnianym Instytutem Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie i Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie zrealizowano: 2008–2009, Wrocław – kompleksowe prace badawcze pełnego wystroju XVIII-wiecznej Auli Leopoldina Uniwersytetu Wrocławskiego, program realizowany przy współpracy autorskiej z dr Marią Rogóż.

ściennych z XV wieku w Polsce w kościele św. Jakuba Apostoła w Małujowicach¹⁰. Wszystkie te realizacje dały mi możliwość zdobywania umiejętności oraz gromadzenia wiedzy i doświadczeń¹¹.

Najistotniejszym jednak obszarem, jakiemu autor niniejszego tekstu poświęcił zaangażowanie, jest zakres działań skierowany w stronę badań i konserwacji drewna polichromowanego. Łącząc dwie pasje – do malowideł ściennych i malarstwa tablicowego – działania swoje ukierunkowałem w stronę monumentalnych polichromii kościołów drewnianych. Rezultatem tego zamysłu jest nieprzerwana działalność od roku 1998 do dnia dzisiejszego, związana z ochroną kościołów drewnianych, ich polichromiami ściennymi i wyposażeniem, a nadrzędną ideą, jaka przyświeca tym pracom, jest ich prowadzenie w sposób kompleksowy. Projekty konserwatorskie dotyczące wybitnych przykładów średniowiecznej architektury drewnianej, jak Dębno na Podhalu, Harkłowa, Grywałd, Trybsz, Sromowce Niżne, Przydonica, Rudziniec z XVII w. czy Szalowa z wieku XVIII, pozwoliły mi zrozumieć istotę substancji zabytkowej i zgłębiać zagadnienia związane z drewnem zabytkowym, poczynając od analiz naukowych, prewencji, poprzez prace ciesielskie, a kończąc na wystroju wnętrza i detalach wyposażenia rzeźbiarskiego i malarskiego. Aktywność zawodowa w zakresie ochrony architektury drewnianej zaowocowała pracą doktorską, której tematem była *Problematyka badawczo-konserwatorska patronowych malowideł ściennych małopolskich kościołów drewnianych przełomu XV i XVI wieku*¹². Stopień doktora sztuk plastycznych w dyscyplinie artystycznej nadano mi uchwałą Rady Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki z dnia 24 września 2007 r. Praca została zrealizowana pod opieką prof. Mariana Paciorka. Aktywność w zakresie ochrony i popularyzacji architektury drewnianej objawia się w nieustającym działaniu na forach krajowych i międzynarodowych, co zaowocowało w 2009 r. wyróżnieniem nagrodą im. Mariana Korneckiego za wybitne osiągnięcia w dziedzinie ochrony i opieki nad zabytkami architektury drewnianej Małopolski. Doświadczenia w zakresie badań i konserwacji malowideł na drewnie przekładają się na

¹⁰ W latach 2010–2018 we współpracy z MIK oraz w ramach realizacji własnych [projektów. Małujowice – program badawczo-konserwatorski dotyczący gotyckich malowideł ściennych (XV w.) dekorujących ściany prezbiterium i nawy kościoła, konserwacja XVII-wiecznego ołtarza głównego i XV-wiecznych rzeźb z belki tęczowej, empory chóru, sidille oraz kruchty zachodniej kościoła pw. św. Jakuba Apostoła w Małujowicach, woj. opolskie.

¹¹ Pełny zakres realizacji przedstawiony został w curriculum vitae.

¹² Jarosław Adamowicz, *Problematyka badawczo-konserwatorska patronowych malowideł ściennych małopolskich kościołów drewnianych przełomu XV i XVI wieku*, Studia i Materiały Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, Wydawnictwo ASP w Krakowie (2015, w przygotowaniu).

prezentacje, wystąpienia¹³ i publikacje¹⁴, a aktywność zawodowa w zakresie ochrony i konserwacji architektury drewnianej pozostaje aktualna do dnia dzisiejszego.

Należy podkreślić, że tak duża skala inicjatyw i projektów mogła być realizowana jedynie dzięki pracy zespołowej, lecz wszystkie wymieniane przez autora niniejszego autoreferatu przedsięwzięcia wynikały z inicjatywy własnej i były w całości realizowane autorsko. Działania te nie dotyczyły jedynie wkładu intelektualnego, myśli, projektu, koncepcji czy koordynacji, lecz były czynnym i praktycznym działaniem artysty i twórcy, jakim winien być konserwator dzieł sztuki. Ten rozbudowany zakres informacji o własnym

¹³ **2001** – Międzynarodowy Program Rady Europy *Kultura drewna*, seminarium – Zintegrowana konserwacja architektury drewnianej i polichromii, Niedzica – Zamek, październik 2001 – *Projekt badawczo-konserwatorski średniowiecznej polichromii drewnianego kościoła w Dębnie Podhalańskim*; **2002** – 5th EC Conference. Cultural Heritage Research: a Pan-European Challenge Conference programme”, Kraków maj 2002. *Wooden churches dating from the 15th to 18th centuries in Poland and Slovakia*; **2002–2005** – Właściwe ogrzewanie zapewniające komfort ludziom i ochronę dzieł sztuki przechowywanych w kościołach, projekt badawczy Friendly Heating, 5. Program Ramowy UE; **2004–2006** – Właściwe ogrzewanie zabytkowych kościołów drewnianych, charakterystyka cyrkulacji powietrza, osadzania się pyłów, naprężenia drewna. Projekt badawczy IKiFP PAN, WFiTJ AGH w Krakowie i Centrum MiAŚ Uniw. w Antwerpii; **2008** – 2-end International Restoration Forum In Lviv, Ukraina. Problems of modern Conservation and Restoration, May 15–18 2008, Lviv, Ukraina, *Problematyka konserwacji malowideł ściennych na drewnie w Polsce i innych krajach Europy*; **2010** – Wokół zagadnień estetyki zabytku po konserwacji i restauracji. Konferencja naukowa UMK w Toruniu, Toruń 27–29 maj 2010, *Autentyczność zabytków architektury drewnianej i ich wyposażenia*; **2010** – Wspólnie dla ratowania piękna przeszłości. Konferencja naukowa WKiRDS ASP w Krakowie oraz MUM, Kraków 25 października 2010, *Problemy konserwacji i użytkowania drewnianych kościołów Małopolski*; **2011** – Heritage Education: Study visit of Polish Team to India, Heritage Professionals Training Programme, Indian in National Trust For Art and Cultural Heritage (INTACH) New Delhi, India 4th–12th December, 2011, *Cracow School of Conservation*; **2011** – The International ICOM-CC Conference. Heritage wood: research & conservation in the 21st century. *Protection of mural polychromy on wood based on the selected wooden temples around the world*”. Warsaw, Poland, 28–30 October, 2011; **2014** – Konferencja międzynarodowa, Zachowanie i odnowa dziedzictwa kulturowego Karpat – konserwacja zabytków, w ramach współpracy międzyregionalnej z Samorządowym Krajem Preszowskim. Szymbark, 15 września 2014, *Protection of mural polychromy on wood based on the selected wooden temples in Poland and around the world*; **2016** – Seminarium – Dzień Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w szymbarskim Kasztelu, Szymbark, 8 kwietnia 2016, *Kompleksowe prace badawcze i konserwatorskie drewnianego XVIII-wiecznego kościoła pw. św. Michała Archaniola w Szalowej*; **2018** – Międzynarodowa konferencja naukowa z serii Edukacja Medialna. Piękno – Dziedzictwo – Komunikacja, Harkłowa 2018. 11 października 2018, Nowy Targ. Średniowieczny kościół w Harkłowej świadectwem wieków – prace badawcze i konserwatorskie w latach 2005–2014.

¹⁴ Jarosław Adamowicz, *Dokumentacja i archiwalia. Średniowieczne malowidła ścienne w kościele w Dębnie Podhalańskim*, „Biuletyn Informacyjny Konserwatorów Dzieł Sztuki”, vol. 12, no 1 (44) 2001, s. 50–55; idem, *Kościół w Dębnie Podhalańskim – poszukiwanie metod konserwacji polichromii*, „Biuletyn Informacyjny Konserwatorów Dzieł Sztuki”, vol. 12, no 2 (45) 2001, s. 26–31; Idem, *Research in wooden construction for technical and social purposes*, [in:] Living wooden culture throughout Europe, Cultural Heritage Department, Council of Europe Publishing, Strasbourg, August 2002, s. 159–171; idem, *Problemy konserwacji i użytkowania drewnianych kościołów Małopolski*, [w:] Wspólnie dla ratowania piękna przeszłości. Materiały z konferencji, Kraków 2010, s. 65–74; idem, *Painted Wooden Churches of the Małopolska Region*, [in:] Panel Paintings Initiative – Krakow Summer Institute, Kraków, WKiRDS ASP, 28 sierpnia – 9 września 2011, s. 180–192; idem, *Autentyczność zabytków architektury drewnianej i ich wyposażenia*, [w:] Wokół zagadnień estetyki zabytku po konserwacji i restauracji. Materiały z konferencji, Toruń 27–29 maja 2010, Toruń 2012, s. 205–214; idem, *Ochrona polichromii ściennych na drewnie na przykładzie wybranych świątyń drewnianych w Polsce i na świecie*, abstract, [w:] The International ICOMCC Conference. Heritage wood: research & conservation in the 21st century, Warsaw, Poland, 28–30 October 2013, Warszawa 2013, s. 9–10.

rozwoju zawodowym i postrzeganiu zawodu konserwatora dzieł sztuki prowadzi wprost do istoty prezentowanej publikacji.

Nurt kompleksowych projektów konserwatorskich pozwolił na podjęcie wieloletnich badań i realizacji dotyczących małopolskiego gotyckiego malarstwa tablicowego i rzeźby drewnianej tego okresu, a sztuka średniowieczna stała się zasadniczym trzonem moich zainteresowań. Realizacja konserwacji szeregu tablic i rzeźb okresu średniowiecza takich jak: tryptyk w Dębnie na Podhalu (pocz. XVI w.), tryptyk św. Marcina w Grywałdzie, tablice dawnego tryptyku *Rodzina Marii* w Harklowej (pocz. XVI w.), skrzydła dawnego tryptyku w Sromowcach Niżnych (XV w.), tryptyki *Sacra Conversazione* (pocz. XVI w.) oraz *Matki Boskiej Apokaliptycznej* (XV w.) w Przydonicy, obraz tablicowy Matki Boskiej z Dzieciątkiem i świętymi Janem Ewangelistą i Janem Chrzcicielem w Komorowicach czy tablice dawnego tryptyku św. Katarzyny (1514–1516) autorstwa Hansa Süssa von Kulmbach z bazyliki Mariackiej w Krakowie oraz rzeźb grupy *Ukrzyżowania* (pocz. XVI w.) w Przydonicy, rzeźb apostołów (XV w.) z kościoła w Małujowicach, obecnie realizowaną konserwację grupy rzeźb Matki Boskiej i dwóch apostołów (1514 r.) z dawnego ołtarza głównego kościoła w Głogówku po rzeźbę *Chrystusa Ukrzyżowanego* z Iwanowic (ok. 1495 r.) z warsztatu Wita Stwosza¹⁵ dają pewien zasób wiedzy i doświadczenia. Od roku 2012 mam zaszczyt prowadzić analizy konserwatorskie, a od 2015 r. *Program badawczy i konserwację ołtarza Wita Stwosza w bazylice Mariackiej w Krakowie*¹⁶. Ten ostatni projekt daje wyjątkowe możliwości i wskazuje perspektywę rozwoju, współpracy i wymiany myśli z innymi ośrodkami w kraju i zagranicą zajmującymi się działaniami na rzecz rozpoznania i ochrony dzieł malarskich i rzeźbiarskich okresu średniowiecza.

Niektóre z ww. działań poprzedzone były programem badawczym jak w przypadku krzeszowskiego Mauzoleum¹⁷, drewnianego kościoła w Dębnie na Podhalu¹⁸ czy konserwacji obrazów tablicowych Hansa Süssa z Kulmbachu¹⁹. Zgłębianie zagadnień związanych z

¹⁵ Pod kierunkiem prof. Mariana Paciorka w 2005 r. zrealizowano: Iwanowice – konserwacja rzeźby *Chrystus Ukrzyżowany* z ok. 1495 roku, warsztat Wita Stwosza, z kościoła pw. Świętej Trójcy w Iwanowicach, a pochodzącej z bazyliki Najświętszej Marii Panny w Krakowie.

¹⁶ realizacja MIK

¹⁷ 1996–1998, *Sztuczny marmur epoki baroku: wpływy środowiska, niszczenie, ochrona*, projekt badawczy ENVIART, nr kontraktu ENV 4-CT95-0103, 4. Program Ramowy Unii Europejskiej prowadzony z firmą AC Konserwacja Zabytków.

¹⁸ 1999–2001, Dębno na Podhalu – program badawczo-konserwatorski dotyczący średniowiecznej polichromii ściennej (ok. 1500) drewnianego kościoła pw. św. Michała Archanioła w Dębnie na Podhalu, we współpracy z chemikami: dr. Pawłem Karaszkiewiczem i dr. hab. Romanem Kozłowskim. Prace realizowane w ramach grantu World Monuments Fund, New York.

¹⁹ 2012–2014, Kulmbach Project – Structural conservation and restoration of six panel paintings by Hans Süß von Kulmbach (C.1480–1522) From St. Mary's Basilica in Kraków. (Grant) Nr 20121166, The Getty Foundation, Los Angeles, USA. Kierownik grantu wraz z dr Aleksandrą Holą.

malarstwem i rzeźbą średniowiecza szkoły krakowskiej dodatkowo rozbudowano o nurt badawczy, który był rozwijany w ramach badań statutowych realizowanych na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki krakowskiej ASP pt. *Warsztaty mistrzów gotyku*, co w konsekwencji umożliwiło zawężenie koncepcji analiz do jednego warsztatu cechowego działającego na przełomie XV i XVI wieku, którego dzieła mają niebagatelne znaczenie w zasobach naszego dziedzictwa.

Przedłożona publikacja *Mistrz Rodziny Marii – Dzieła jednego z warsztatów cechu krakowskiego malarstwa tablicowego z przełomu XV i XVI wieku / The Master of the Holy Kinship Works from a panel painting guild workshop in Krakow from the turn of the 16th century* autorstwa Jarosława Adamowicza opublikowana w 2018 roku²⁰ jest rezultatem działań dotyczących malarstwa tablicowego w wątku obejmującym zawężony obszar analiz. Myśl, która przyświecała powstaniu tej pracy, to przyjęcie jako *status quo* dotychczasowego stanu badań grupy dzieł, jaką wyodrębnili badacze od roku 1935, obdarzając autora tych prac imieniem Mistrza Rodziny Marii. Dziełami tego Mistrza zajmowali się wybitni badacze: Tadeusz Dobrowolski, Michał Walicki i Jerzy Gadomski, a na temat wyjątkowości tych dzieł w krajobrazie naszego dziedzictwa wypowiadali się Władysław Łuszczkiewicz, Feliks Kopera, Leonard Lepszy, Tadeusz Dobrzeński, Wiesław Juszcak, Krystyna Secomska czy Marian Kornecki. Analizy obejmują zespół dwudziestu sześciu dzieł przypisywanych temu autorowi, na który składają się polptyki, tryptyki, tablice dawnych retabulów oraz pojedyncze obrazy stanowiące dziś autonomiczne kompozycje malarskie. Dorobek twórczy Mistrza wzbogaca zbiory Muzeum Narodowego w Krakowie, gdzie znajdujemy trzy dzieła, w tym wybitne utwory jak polptyk z Dobczyc i kompozycję *Rodzina Marii* z Ołpin; w Muzeum Narodowym w Warszawie znajdują się kolejne dzieła, z których należy wymienić tablice dawnego tryptyku z Rychnowa i *Zaśnięcie Marii* z dawnej kolekcji Kolasińskiego. W Galerii Narodowej w Budapeszcie jednym z najważniejszych dzieł jest polptyk z Sabinowa, w Muzeum Ziemi Śląskiej w Opawie odnajdujemy tablicę *Noli me tangere* dawnego tryptyku z Mazańcowic, Muzeum Diecezjalne w Kielcach dysponuje tablicami niegdysiejszego monumentalnego retabulum z Jędrzejowa, muzea w Żywcu i Cieszynie eksponują obrazy z Łękawicy i Lesznej, a Muzeum Diecezjalne w Tarnowie posiada kwatery retabulum ze Skrzyszowa. Pozostałe dzieła Mistrza zachwycają swym kunsztem w miejscach ich pierwotnego przeznaczenia: w średniowiecznych kościołach w Dębnie na Podhalu, w

²⁰ Jarosław Adamowicz, *Mistrz Rodziny Marii – Dzieła jednego z warsztatów cechu krakowskiego malarstwa tablicowego z przełomu XV i XVI wieku / The Master of the Holy Kinship Works from a panel painting guild workshop in Krakow from the turn of the 16th century*, Wyd. ASP w Krakowie, Kraków 2018.

Grywałdzie, Starym Bielsku czy Skrzyszowie, inne stanowią integralną część późniejszych rozwiązań ekspozycyjnych i są wynikiem translokacji tych tablic do nowszych koncepcji kultowych i ekspozycyjnych.

Z grupy dwudziestu sześciu dzieł warsztatu Mistrza Rodziny Marii miałem możliwość konserwacji, a tym samym jedyną okazję do analiz tryptyku z Dębna na Podhalu, tryptyku z Grywałdu i monumentalnej w swych rozmiarach tablicy środkowej dawnego tryptyku z Komorowic. Dzięki uprzejmości wielu instytucji i osób zarządzających tymi dziełami zasadniczą część dorobku Mistrza poddano pracom badawczym, co przełożyłem na autorskie badania polptyków z Dobczyc i Sabinowa, tryptyku w Starym Bielsku, tablic dawnych retabulów z Jędrzejowa, Rychnowa, Pisarzowic, Mazańcowic, Skrzyszowa czy Łękawicy, skrzydeł o nieznanym proveniencji z Muzeum Narodowego w Warszawie, predelli ze Sromowiec Niżnych i okolic Iwonicza. Badaniom poddano również tablice będące obecnie autonomicznymi kompozycjami, których strukturalne pochodzenie jest nam nieznane, jak w przypadku obrazów z Ołpin, Probołowic, Piotrkowa Trybunalskiego, Lesznej Górnej i *Zaśnięcia Marii* z dawnej kolekcji Kolasieńskiego. Grupę dodatkową stanowią trzy Hodegetrie Krakowskie z Kamieńca Podolskiego, Rychwałdu i Koziegłówek, które były również analizowane, co pozwoliło na opublikowanie dodatkowego tekstu²¹. Pozostałe cztery obiekty, do których nie uzyskano dostępu, uzupełniono analizą zgromadzonych materiałów archiwalnych. Do tej grupy należą obrazy ze Lwowa, Tuligłówek, skrzydła tryptyku ze Skrzyszowa znajdujące się w Muzeum Diecezjalnym w Tarnowie i fragmenty dawnej kompozycji *Rodzina Marii* z Pilicy będące w rękach prywatnych.

Przyjmując jako punkt wyjścia zbiór atrybuowanych dzieł oraz mając możliwość konserwacji kilku z tych obiektów, nakreślono koncepcję przeprowadzenia szerokich badań i analiz pierwotnych technik i technologii, jakie stosował warsztat Mistrza Rodziny Marii. Celem obecnych prac badawczych jest porównanie dotychczas wypracowanych wartości charakterystycznych dla twórczości Mistrza Rodziny Marii z dotąd nieanalizowanym materiałem badawczym zgromadzonym przez autora tej pracy. Odrębne dziedziny nauk, jakimi są nauki ścisłe i humanistyczne czy artystyczne, wzajemnie się uzupełniają, tworząc efekt synergii, który jednakże nie jest osiągalny w przypadku ograniczonego warsztatu. Łącząc zatem zgromadzoną wiedzę, starałem się odpowiedzieć na dwa pytania: a) czy istnieje możliwość odczytania atrybucji obrazów tablicowych jednego warsztatu poprzez analizę

²¹ Jarosław Adamowicz, *Warsztat Mistrza Rodziny Marii a Hodegetrie Krakowskie*, Aneks I, [w:] *Hodegetrie Krakowskie 1490–1550*, praca zbiorowa pod red. M. Schuster-Gawłowskiej et al., Wyd. ASP w Krakowie, Kraków 2018, s. 79-93.

technik i technologii oraz diagnozę ich stanu zachowania? oraz b) które z obszarów technik i technologii dzieła sztuki mogą pomóc w ich weryfikacji?

W dysertacji starałem się wykazać słuszność koncepcji prac wykorzystujących różnorodne metody analiz, które bezsprzecznie pomogły w określeniu zindywidualizowanych cech maniery twórczej Mistrza w wielu obszarach, jak również pozwoliły na zdefiniowanie cech poszczególnych dzieł. Część zgromadzonych informacji technologicznych nie ma charakteru autorskiego i odnosi się do ogólnej charakterystyki malarstwa tablicowego przełomu XV i XVI wieku. Niemniej wartość tych informacji staje się istotna w odniesieniu do typowych rozwiązań krakowskiego malarstwa cechowego tamtych czasów i pozwala potwierdzić spójność dzieł warsztatu Mistrza ze środowiskiem ówczesnych malarzy krakowskich. Szereg innych wyodrębnionych cech technicznych i technologicznych nie świadczy jednoznacznie o autorstwie pracy, lecz tworzy grupy utworów posługujących się tymi samymi wartościami rozwiązań artystycznych i technologicznych, co zawęża obszar ich definicji do określenia systematyzacji stosowanych rozwiązań jako warsztatowych. Wykorzystana w pracy koncepcja interdyscyplinarnych badań zbioru dzieł warsztatu jednego malarza może być zastosowana dla kolejnych warsztatów malarzy krakowskich. Ostatnim zbiorem analiz dzieł Mistrza są informacje i znaki zdefiniowane jako cechy wspólne, które można określić mianem autorskiej maniery artystycznej oraz autorskich zindywidualizowanych rozwiązań technicznych i technologicznych, czyli charakterystycznych cech potwierdzających atrybucję bądź świadczących o ścisłej współpracy Mistrza z uczniem, czeladnikiem czy innym mistrzem, współtwórcą. Analiza tak obszernego spektrum dostarczyła również szereg nowych informacji umożliwiających weryfikację przyjętej w literaturze chronologii dzieł Mistrza, skorygowanie ram czasowych jego działalności twórczej oraz odnotowanie sygnowania gmerkiem nielicznych z analizowanych dzieł. Monografię podzielono na dwie części: tekst zasadniczy prowadzony w dwóch językach, polskim i angielskim, oraz katalog wszystkich dzieł przypisywanych Mistrzowi Rodziny Marii zredagowany w języku polskim. Tłumaczenie zasadniczej części rozprawy jest uzasadnione wzrastającym wśród gremiów naukowych z całego świata zainteresowaniem średniowieczną sztuką polską – poziom artystyczny dzieł Mistrza Rodziny Marii świadczy dobitnie o wyjątkowości naszego dziedzictwa w skali europejskiej. Zgromadzone materiały poszerzą również informacje o dziełach znajdujących się w Budapeszcie i Opawie, a sygnalizowane od dziesięcioleci oddziaływanie na twórczość Mistrza wielkich artystów tamtej epoki jak Wit Stwosz, Martin Schongauer, Monogramista AG czy warsztat Mistrza z Goździkami (niem. Nelkenmeister) potwierdza znajomość i

biegłość zawodową Mistrza.

Wypada nadmienić, że w dorobku zawodowym piszącego te słowa znajduje się jeszcze szereg innych działań na rzecz ochrony zabytków i popularyzatorstwa zagadnień z tym związanych. Jestem członkiem rady naukowej Międzyuczelnianego Instytutu Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie i Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, czynnie uczestniczę jako ekspert w wielu komisjach konserwatorskich, a w latach 2008–2016 byłem rzeczoznawcą Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Jestem członkiem Rady Konserwatorskiej przy Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków w Opolu, czynnie prowadzę działalność w Stowarzyszeniu Historyków Sztuki, promuję zabytki na wielu płaszczyznach w ramach krajowych i zagranicznych wizyt eksperckich, targów konserwatorskich, Dni Dziedzictwa oraz na wystawach i prezentacjach towarzyszących realizacjom konserwatorskim.

Zostałem również obdarzony zaufaniem Rady Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki krakowskiej ASP, pełniąc funkcję prodziekana w okresie dwóch kolejnych kadencji w latach 2008–2012 i 2012–2016, od 1997 roku byłem członkiem wielu komisji uczelnianych i wydziałowych. Jestem członkiem senatu Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie obecnej kadencji (2016–2020).

Działalność dydaktyczną prowadzę w Pracowni Konserwacji i Restauracji Malowideł na Drewnie, gdzie po uzyskaniu tytułu doktora zostałem adiunktem, a którą to pracownię objąłem jako kierownik w br. akademickim. Od wielu lat prowadzę prace magisterskie, co pozwoliło mi wypromować 15 absolwentów, a ich prace magisterskie były doceniane przez niezależne gremia konkursowe. Jestem również recenzentem 13 prac magisterskich, a w ostatnich latach promotorem pomocniczym dwóch prac doktorskich. Praca na rzecz krakowskiej Akademii została doceniona nagrodą indywidualną Rektora Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie III stopnia za osiągnięcia artystyczne i dydaktyczne w 2007 r., nagrodą indywidualną Rektora Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie II stopnia w 2016 r., nagrodą jubileuszową za 20 lat pracy w Akademii Sztuk Pięknych w 2017 r. oraz nadaniem Złotego Krzyża Zasługi przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w 2017 r.

Zarówno pełniąc funkcję prodziekana w pierwszej kadencji, jak i będąc asystentem i adiunktem, współpracowałem z prof. Grażyną Korpala, której aktywność i zaangażowanie były dla mnie wzorem.

Czynnie działając w trzech wyznaczonych na wstępie obszarach, perspektywy rozwoju planuję skierować na rzecz działań wspierających interdyscyplinarność w obszarze

badan i konserwacji dzieł sztuki. Wobec nowych wyzwań, które są stawiane przed pracownikami uczelni wyższych, nie unikniemy aktywności na rzecz rozwoju szkolnictwa konserwatorskiego, co wiąże się ze współpracą i wymianą myśli na płaszczyźnie krajowej i międzynarodowej. Realizując obecnie program badawczy i konserwatorski *Ołtarz Wita Stwosza*, mam możliwość promocji zawodu, myśli i realizacji konserwatorskiej, a także dydaktyki i rozwoju naukowego niemal na wszystkich płaszczyznach.

Kraków, 26 października 2018

dr Jarosław Adamowicz